

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

21e jaargang nr. 8

18 februari 1968

administratie

postbus 114, Utrecht

tel. 030-24641

postgiro 58 t.n.v. Woord van de Week

abonnementsprijs voor Nederland, andere
E.E.G.-landen, Suriname, Curaçao en de
Antillen f 7,50 per jaar

Overige landen f 10,— per jaar

losse nummers f 0,50

verschijnt wekelijks

Wat betekent voor mij het humanisme?

Hoewel ik ben opgevoed met kinderbijbel, vrijzinnig protestantse jeugdkerk en catechisatie, is het voor mij geen grote stap geweest lid te worden van het Humanistisch Verbond. Eigenlijk was er van een stap geen sprake. Als kind al heb ik niet in een alziend opperwezen kunnen geloven, want ik merkte er nooit iets van. Jarenlang heb ik, als ik er over nadacht of als het onderwerp ter sprake kwam, gemeend dat ik iets miste dat anderen wel hadden. Ik las over het christendom en andere godsdiensten, discussieerde er over en stelde eindeloos vragen aan de dominee. Toen ik ten slotte als enige van mijn groepje catechisanten niet aangenomen wenste te worden, lag dat niet aan hem. Ik was me bewust geworden dat ikzelf niets miste en ook geen enkele behoefte had aan het geloof in een macht of kracht buiten mijzelf die het heelal bestierde.

Het humanisme bleek iets volkomen vanzelfsprekends voor mij te zijn; hoe verder ik er mee kennis maakte, hoe meer gedachten en begrippen ik herkende die ik alleen zelf nooit zo duidelijk geformuleerd had. Wat mij vooral aantrekt is de nadruk die het humanisme legt op de verantwoordelijkheid en het respect voor anderen. Hoewel ik kan begrijpen dat als iemand het bij het juiste eind meent te hebben, hij vindt dat andersdenkenden er naast zijn, heb ik deze zwart-wit houding bij geloofszaken en de daarmee gepaard gaande bekeringsdrang van jongsaf aan hoogst aanmatigend gevonden. Toen ik destijds lid werd van het Verbond was

dat voornamelijk om het te steunen tegen de discriminatie van kerkelijke zijde op maatschappelijk terrein. Ik gireerde mijn contributie zoals je dat ook doet aan Het Rode Kruis, de natuurbescherming of een ander mooi doel en niet omdat ik zo graag lid van een club wilde worden. Vrienden en kennissen had ik al genoeg en aan bezigheden ontbrak het me ook niet. Maar omdat ik het kennelijk toch niet kon laten, maakte ik al gauw deel uit van een discussiegroep en werd langzamerhand steeds meer in het „clubwerk” betrokken. Juist omdat ik zo volledig overtuigd ben van het belang van de activiteiten van het Verbond, doe ik daar enthousiast aan mee, al moet ik bekennen dat er wel eens momenten zijn waarop ik uitroep: „Ik kan geen humanist meer zien!”

personalia

J. W. F. Klein-von Baumhauer. Geb. 1927. Op-
leiding: gymnasium A, cursussen Ver. ter Be-
vordering van de Belangen des Boekhandels.
Werkzaam geweest in boekhandel, antiquariaat,
uitgeverij en Amerikaanse bibliotheek. Ge-
trouwd in 1955; zoon van 11 en dochter van 8.
Nu huisvrouw en vertaalster; geestelijk raads-
vrouw bij de Telefonische Hulpdienst in Am-
sterdam en honorary organizing secretary van
de I.H.E.U.

Een miljoen humanisten

Een miljoen humanisten! Waarschijnlijk hebben velen van u gedacht: „Waar haalt die man ze vandaan!”

Ik moet eerlijk toegeven dat ik er zelf ook wel een beetje van heb staan kijken maar het vreemde is dat je het nog met cijfers kunt staven ook. Het vorig jaar heeft n.l. het damesblad Margriet door een wetenschappelijk bureau een onderzoek laten instellen naar de kerkelijke gezindheid van het Nederlandse volk en daar is dat cijfer uit komen rollen.

Het is misschien aardig om U de cijfers in hun geheel even te noemen. Het volgende is uit het onderzoek gebleken: 35 % van ons volk rekent zich tot de katholieke kerk, 20 % tot de hervormde en 8 % tot de gereformeerde kerk, dan is er nog een kleine groep van 4 % die tot een niet genoemde kerk of groepering behoort en tenslotte geeft 33 % van het Nederlandse volk op zichzelf tot de buitenkerkelijken te rekenen.

Dat zijn heel merkwaardige cijfers! Uit dit onderzoek van Margriet zou dus b.v. blijken dat één derde deel van ons volk buitenkerkelijk is, ongeveer evenveel buitenkerkelijken als katholieken dus en meer dan hervormden en gereformeerden samen.

Maar nu dat miljoen humanisten waarmee ik ben begonnen. Wel bijna een vierde deel van de buitenkerkelijken heeft in de Margriet-enquête opgegeven zichzelf bovendien tot de humanisten te rekenen. En gaat u nu maar zitten tellen. Op een bevolking van ruim 12 miljoen is één derde deel buitenkerkelijk, dat is dus vier miljoen buitenkerkelijken. Van hen rekent bijna een kwart zich tot de humanisten en dan hebt u dat miljoen humanisten bij u op tafel liggen. Bij wijze van spreken dan!

Het is natuurlijk wel waar dat je dan groot en klein, ouders en kinderen hebt meegeteld maar dat is uiteraard ook gebeurd bij de opgegeven aantallen katholieken en protestanten.

Wellicht verwachten sommige van u dat ik nu verder de nodige juichkreten zal gaan slaken terwille van deze aantallen maar ik weet niet of dat wel zo verstandig zou zijn.

Veel meer komen bij mij een aantal vragen op. In de eerste plaats deze: Wat zouden die mensen toen ze beweerden dat ze humanist waren nu eigenlijk bedoeld hebben?

Daarover bestaat geen enkele zekerheid, dan alleen deze dat het mensen waren die van te voren reeds hadden opgegeven dat ze buitenkerkelijk waren zodat er dus vrij zeker geen christelijk, bijbels of kerkelijk humanisme door hen werd bedoeld.

Maar wat dan wel?

Het aantal aangesloten leden van het Humanistisch Verbond staat in geen enkele verhouding tot dat miljoen: het Humanistisch Verbond heeft goed vijftien duizend leden. Zelfs als men zo vriendelijk is om ook de leden van de vereniging Humanitas bij de georganiseerde humanisten te rekenen dan komt men toch in Nederland niet verder dan vijf-en-dertig duizend georganiseerde humanisten. Van een miljoen is dat, als men de kinderen aftrekt, net 5 %, van het aantal buitenkerkelijken is het goed 1 %.

Toch ben ik er zeker van dat b.v. twintig jaar geleden toen het Humanistisch Verbond werd opgericht niet een dergelijk aantal humanisten uit een enquête was komen rollen.

Misschien mag dus worden gezegd dat velen van deze mensen door de verscheidene activi-

teiten van het Humanistisch Verbond, en het vele geschrijf en gepraat daarover ook van tegenstanders, zoveel bekendheid hebben gekregen met het woord humanisme dat zij zijn gaan begrijpen dat hun eigen gedachten en gevoelens toch het best met dat woord kunnen worden aangeduid.

Als dat waar zou zijn, ik ben daar overigens niet zeker van, dan zou dat als een geweldig succes van het Humanistisch Verbond moeten worden geboekstaafd.

Het betekent overigens geenszins dat al deze mensen nu ook een helder beeld van het humanisme voor ogen zou staan en nog minder dat de neiging bij hen zou opkomen om zich aan te sluiten bij een of andere humanistische organisatie.

En daaruit rijst dan voor mij meteen de tweede vraag op: Wat heb je er nu eigenlijk aan dat een miljoen mensen bij een enquête zich humanist noemt?

Wie gewend is de wereld met cijfers te lijf te gaan vindt dat misschien een vreemde vraag. Een miljoen humanisten en dat kunnen er misschien, gezien het veel grotere aantal buitenkerkelijken, nog veel meer worden. Wat een mogelijkheden biedt dat niet voor het Humanistisch Verbond. Met de nodige inspanning zou dat dan in de toekomst nog wel kunnen groeien tot een organisatie met vele tienduizenden leden.

Ja, en wat dan nog?

O, natuurlijk, er zou meer geld binnenkomen, er zouden meer functionarissen kunnen worden aangesteld, veel werk dat nu moet blijven liggen zou dan kunnen worden gedaan. Ik ontken het niet en ik ben als de man die van het begin af aan in het Humanistisch Verbond heeft meegewerkt de laatste om er de waarde van te ontkennen. Als straks in de maand maart een grootse actie wordt ontketend om het Steunfonds Praktisch Humanisme aan meer geld te helpen zodat meer activiteiten van het Verbond kans krijgen, dan is dat stellig niet zonder betekenis en het heeft, voor zover dat van enig nut is, gaarne mijn zegen.

Toch zou ik tegen de aanbidding van de grote aantallen een waarschuwende vinger willen opheffen.

HET SOUPER

't Werd stil aan tafel. 't Was of wijn en brood
Werd neergeslagen uit de greep der handen.
De kaarsvlam hing lang-wapperend te branden.
En 't raam sprong open door een donkren stoot.

Als water woelden in den nacht de landen
Onder het huis; wij voelden hoe een groot
Waaien ons aangreep, hoe de wiken van de
Vaart van den tijd ons droegen naar den dood.

Wij konden ons niet bij elkaar verschuilen:
Een mensch, eenzaam, ziet zijn zwarte
eenzaamheid
Dieper weerkaatst in de oogen van een ander —

Maar als de winden langs de daken huilen,
Vergeet, vergeet waar ons zwak hart om schreit,
Lach en stoot glazen stuk tegen elkander.

Martinus Nijhoff (1894—1953)

We leven in het tijdperk van de grote machtsconcentraties, de gigantische organisaties, de dominerende instituten.

Moeten wij als humanisten daar nu ook aan mee gaan doen of moeten we het al-oude individualisme dat ons vele eeuwen heeft gekenmerkt blijven koesteren?

Hebben de tienduizenden humanisten die er voorlopig niet over piekeren om lid van het Humanistisch Verbond te worden misschien toch een deel van het gelijk aan hun kant?

Het is wel verschrikkelijk moeilijk om die vraag even met ja of neen te beantwoorden.

Ik heb reeds gezegd dat ik vanaf het begin lid ben geweest van het Humanistisch Verbond en in het werk een voortdurend en actief aandeel heb gehad, velen weten dat ook wel.

Maar tegelijkertijd, en sterker met het klimmen der jaren, is het verzet van het individualisme in me aanwezig geweest.

Bovendien de wereld rondom ons geeft zulke waarschuwende voorbeelden. Beklemmend en huiveringwekkend is de macht van de instituten in het kerkelijk leven, op het terrein van cultuur, radio en televisie, in de vakbeweging en de politiek en zelfs op het gebied van de sport. Het is niet moeilijk, ik weet het, om het nut van al die instituten aan te tonen.

Toch valt er ook wel wat tegen in te brengen. Om een simpel voorbeeld te noemen: niemand zal het nut van de Koninklijke Nederlandse Voetbal Bond betwifelen voor de ontwikkeling van het voetbalspel in Nederland. Toen ik nog heel jong was liepen er ergens twee-en-twintig knullen op een veld vol kuilen te trappen tegen een opgelapte bal. Ze hadden dan een reuze-middag.

Tegenwoordig kan een stadion op zondagmiddag gevuld zijn met zestigduizend mensen en de twee-en-twintig knapen in het veld zijn technisch heel wat meer mans dan mijn twee-en-twintig knullen van vroeger.

Nu hebben ruim zestigduizend mensen een reuze-middag.

En toch...

Ik weet het, ieder spontaan begin van enkelingen zal zich in de huidige maatschappij altijd ontwikkelen tot een instituut vol goede bedoelingen. Tenzij men zo verstandig is zichzelf op tijd op te heffen zoals de provo's gedaan hebben.

Toch ligt daar mijn probleem niet en ik ga niet voorstellen om het Humanistisch Verbond op te heffen.

Mijn vraag is veel meer: als die honderdduizenden mensen die zich vandaag, blijkens de enquête van Margriet, humanist noemen, nu ook nog voor een deel de weg gaan vinden naar het Humanistisch Verbond, wat gaat er dan gebeuren?

Voor mij staat het huiveringwekkend beeld van dat miljoen humanisten, waarvan sommige leiders van het Humanistisch Verbond misschien likkebaarden.

Zal dan alle massaliteit, alle neiging tot fatsoen en compromis, alle conformisme dat altijd weer

het smakeloos gevolg is van iedere institutionalisering ook ons deel worden?

Of zullen we maar heel eerlijk zijn en toegeven dat de eerste sporen reeds als tekenen aan de wand aanwezig zijn.

Kunnen we er wat tegen doen of is het grandioze voorbeeld van de provo's de enige mogelijkheid?

De opheffing van het Humanistisch Verbond zou natuurlijk wel een geweldige geestelijke deining te weeg brengen maar gevreesd moet worden dat daarna onmiddellijk een handvol humanisten een nieuw Verbond zal oprichten. De mens, en ook de humanist, is onverbetterlijk. Wat dan?

Is het mogelijk dat binnen het Humanistisch Verbond, ook als dat nog in belangrijke mate zou groeien, het individualisme, zoals dat zo sterk is geweest in het historisch humanisme, gehandhaafd blijft? In de eerste plaats een opmerking over dat individualisme zelf. Het woord heeft tegenwoordig zo'n slechte klank gekregen dat het door sommige mensen vanzelfsprekend wordt gelijkgesteld met eigengereidheid of erger nog met egoïsme.

Als men zo het begrip individualisme opvat is het inderdaad een verwerpelijke zaak.

Ik meen dat van oudsher onder individualisme wordt verstaan:

- a. De leer die de rechten van het individu stelt boven die van de gemeenschap.
- b. De aanwezige wil om voor alles de persoonlijke onafhankelijkheid te bewaren.

Wie eerlijk is zal moeten toegeven dat een onbeperkt individualisme in de huidige gecompliceerde samenleving alleen nog te bereiken is voor de excentrieke zonderling. Maar dat wil nog allerm minst zeggen dat het bewaren met name van geestelijke onafhankelijkheid d.w.z. het bewaren van de wil tot zelf denken, het veroveren van eigen opvattingen, het nemen van eigen beslissingen, het dragen van eigen verantwoordelijkheid een afgedane zaak is. Integendeel het behoort in de ogen van humanisten het hoogst bereikbare goed te zijn, waarvoor een verbeteren strijd bij voortduring gestreden zal moeten worden. Want juist dit hoge goed zal de grondslag moeten vormen van een democratische, vrije samenleving.

Dat, en dat voor alles, zal humanisten voor ogen moeten staan. Nu is mijn stelling dat de voortgaande machtsconcentraties en de voortschrijdende institutionalisering aan de ene kant de organisatorische en technische voorwaarden scheppen voor de opbloei van vrijheid en verantwoordelijkheid maar er aan de andere kant de onverzoenlijke doodsvijanden van zijn. Humanisten behoren daar bij m.i. aan de kant te staan van de handhaving van de wil en de mogelijkheid tot individualisme. En daarom is institutionalisering juist in humanistische kringen een dodelijk gevaar.

Wat moet daar tegen worden gedaan? Nogmaals: aan opheffing van het Humanistisch Verbond denkt natuurlijk geen zinnig mens.

Humanistische Correspondentiekring voor huwelijkscontacten opgericht door het Humanistisch Verbond, verleent bemiddeling bij het leggen van contacten tussen personen, die een huwelijkspartner zoeken.

Inlichtingen postbus 210, Utrecht. Gaarne 30 ct. aan postzegels insluiten. (adv.)

Maar het volgende is ongetwijfeld wel mogelijk: in de eerste plaats zou het Humanistisch Verbond terug moeten komen van de centralistische organisatie-vorm die het in de afgelopen twintig jaren heeft gekregen, waarbij de nadruk bijna uitsluitend lag op het centrale apparaat met in den lande een honderdtal zwakke plaatselijke gemeenschappen waarvan weinig of niets uitging.

Natuurlijk moet worden toegegeven dat dat centrale apparaat enorm veel heeft bereikt maar de vraag is gewettigd of het de wil tot geestelijke onafhankelijkheid bij de leden van het Verbond heeft versterkt.

In de plaatselijke gemeenschappen zouden activiteiten ontwikkeld moeten worden die niet, zoals nu meestal het geval is, op interne hulp en uitbreiding van het bescheiden ledental zijn gericht, maar op het betrekken van vooral jonge mensen bij het overdenken van de problemen waarvoor de mensheid vandaag gesteld is. Het Humanistisch Verbond zal daarbij in die zin inspirerend moeten werken door dat het anderen prikkelt er zelf opvattingen op na te gaan houden. Dat wil dus zeggen, dat we verhalen over wat humanisme is, waarmee we nu al twintig jaar bezig zijn, zouden moeten inperken en ons inspirerend midden in het gewoel van de wereld moeten werpen. En dan vooral niet door de bekende uitspraken van het centraal apparaat die als regel zozeer het stempeel van allerlei compromissen dragen dat ze op niemand enige indruk maken, maar door mensen aan te sporen hun eigen meningen als individuen en kleine groepen duidelijk bekend te maken.

Dat is het verfrissende in sommige christelijke kringen dat plotseling een dominee of een priester, alleen individueel verantwoordelijk, maar sprekend vanuit een diep geloof, zijn mening de wereld in het gezicht slingert. Waarom kan dat niet in humanistische kring? Laten we ophouden met net zo lang over uitspraken te overleggen tot er niemand meer enig bezwaar tegen heeft. Maar laten we ons uitspreken, niet namens het Humanistisch Verbond, maar namens onszelf of de kleine groep van gelijkdenkenden waartoe we binnen het Humanistisch Verbond behoren. En laten we er dan vooral bij zeggen, dat we dat doen, gedreven door onze oprechte wil naar een wereld waarin werkelijk menselijk leven mogelijk is. Als we dat goed doen dan kunnen we onze causerieën over wat humanisme is wel achterwege laten. De mensen begrijpen het dan zo wel.

Mijn ervaring is, zowel in de geestelijke verzorging als in een bepaalde gemeenschap, dat als je het zo aanpakt, ook jonge mensen de bijeenkomsten van het Humanistisch Verbond binnen stromen. Of ze daarvan ook lid zullen worden is voor mij niet belangrijk. Ik verlang niet naar een groot Humanistisch Verbond maar naar mensen die geïnspireerd door de humanistische idealen van vrijheid en verantwoordelijkheid, de oude individualistische idealen, willen vechten voor een wereld die voor mensen, voor alle mensen, leefbaar is. Het Humanistisch Verbond kan, ook in het oog van een individualist, een goede organisatie zijn als ze niet uitmondt in een officiële humanistische institutie maar in een inspiratiebron voor persoonlijke onafhankelijkheid en menselijk welzijn.

Goedenmorgen, miljoen humanisten!

H. J. J. LIPS

Vakantieplannen?

paasweekend

Zoals steeds staat „De Ark” gedurende de Paasdagen open voor onze lezers.

De duur van het paas week-end is 4 dagen.

Aankomst: 11 april, na diner.

Vertrek: 15 april, na diner.

Kosten: f 50,— voor volwassenen.

f 37,50 voor kinderen t/m 10 jaar.

Schriftelijke opgave:

Vakantiecentrum „De Ark”

Belvédèrelaan 14, Nunspeet (03412) 2404.

humanistisch vacantiecentrum „DE ARK” te Nunspeet.

Unieke omgeving - goede verzorging.

Vanaf 15 juni.

Juni f 85,— p.p. per week incl. volledig pens.

Juli f 95,— p.p. per week incl. volledig pens.

Aug. f 85,— p.p. per week incl. volledig pens.

Kinderen tot 15 jaar en leden van het Humanistisch Verbond belangrijke reductie.

Inschrijving mogelijk vanaf heden. Folder te verkrijgen uitsluitend op schriftelijke aanvraag: Belvédèrelaan 14, Nunspeet.
